

II.

*Stephani abbatis, Hugonis Pontiniacensis, Bernardi ac Clara-Valle aa Honorum papam.
(Est epistola S Bernardi quadragesima nona.)*

ADMONITIO IN CHARTAM CHARITATIS.

Hanc Cisterciensis ordinis primam constitutionem, CHARTÆ CHARITATIS nomen a suis auctoribus accepisse, testantur in primis omnia illius manuscripta, ac subinde plures Romani pontifices; maxime vero Eugenius III, Anastasius IV, Adrianus IV, Alexander III et Clemens IV. Qui dum illam singuli confirmarunt, hoc illi nomen constanter asseruerunt. Nec sane desunt hujus tam honorificæ nuncupationis rationes. Nam præterquam quod Clemens IV hoc eam nomine insignitam ait, a CHARITATE quam undecunque spirant illius decreta: Calixtus II, qui primus eam singulari diplomate consecravit, eandem omnium tam abbatum et monachorum ejusdem ordinis, quam episcoporum in quorum parochiis prima illorum monasteria constituta fuerant consensu ac deliberatione communi ac mutua charitate sancitam fuisse declarat. Tantum vero abest ut aliquam illius auctores, terrenæ alicujus, ut ipsi loquuntur, commoditatis seu rerum temporalium exactionem suis fratribus per illam imponere tentaverint, quin potius illis, si quando penuriam aut ruinam eorum aliqui incurrerent, subsidium a cæteris maxima cum charitate suppeditari voluerunt. Adde quod quemadmodum eorum successores in ejusdem constitutionis prologo censuerunt, hæc ipsa constitutione mutuae pacis præcaventis naufragium, statuerunt quo pacto quove modo, imo qua CHARITATE, monachorum per abbatias, in diversis partibus mundi constitutas corporibus divisi, animis indissolubiliter conglutinentur. Hæc de nomine hujus constitutionis.

Quod autem spectat ad decreta quæ in illa continentur, omnia illa ad duo potissimum capita referuntur; nempe ad morum institutionem et ad regimen ordinis seu administrationem. Ac primum quidem illius caput moribus instituendis Regulam S. Benedicti præscribit, eamque unicam, utpote sufficientem, si accurate et ad litteram observetur. Cætera vero illius capita regimini personarum ac monasteriorum administrationi subserviunt, dum visitationes monasteriorum, electiones abbatum, Patrum abbatum auctoritatem, capituli generalis celebrationem et alia id genus sapientissime moderantur; quibus, ut hoc obiter moneam, omnem hujus ordinis jurisdictionem, superioritatem et auctoritatem ad abbates proprios, ad Patres abbates et ad capitulum generale revocare velle videntur.

De auctore vero hujus constitutionis hoc nobis apparet vero similis, nimirum S. Stephanum Cistercii tertium abbatem, præcipuum quidem illius fuisse auctorem, non tamen unicum. Nam, ut supra meminimus, eadem constitutio consensu ac deliberatione communi omnium abbatum et monachorum sancita est, quemadmodum Calixtus II, Eugenius III et Clemens IV disertis verbis profitentur.

Cæterum etsi non constet quo præcise anno conscripta sit, certissimum est eam anno millesimo centesimo secundo nono ab eodem summo pontifice Calixto II fuisse confirmatam.

CHARTA CHARITATIS

Nomasticon Cisterc. Paris. 1664, fol.)

Antequam abbatie Cistercienses florere inciperent, dominus Stephanus abbas et fratres sui ordinaverunt, ut nullo modo abbatie in alicujus antistitis Diœcesi fundarentur, antequam ipse decretum inter Cisterciense cœnobium et cætera ex eo nata exaratum et confirmatum, ratum haberet, propter scandalum inter pontificem et monachos devitandum. In hoc ergo decreto prædicti fratres mutuae pacis futurum præcaventis naufragium elucidaverunt et statuerunt, suisque posteris reliquerunt, quo pacto quove modo, qua charitate, monachi eorum per abbatias in diversis mundi partibus corporibus divisi, animis indissolubiliter conglutinentur. Hoc etiam decretum chartam charitatis vocari censebant, quia ejus statutum omnis exactionis gravamen propulsans, solam charitatem et animarum utilitatem in divinis et humanis exseruitur.

INCIPIT CHARTA CHARITATIS.

CAPUT PRIMUM.

De singulari inter personas hujus ordinis consensione circa sensum et præxim Regulæ S. Benedicti cæterosque alios usus ac caeremonias.

Quia unius veri Regis, et Domini, et Magistri, nos omnes servos licet inutiles, cognoscimus, idcirco abbatibus et confratribus nostris monachis,

A quos per diversa loca Dei pietas per nos miserimos homines sub regulari disciplina ordinaverit, nullam terrenæ commoditatis, seu rerum temporalium exactionem imponimus. Prodesse enim illis, omnibusque sanctæ Ecclesiæ filiis cupientes, nihil quod eos gravet, nihil quod eorum substantiam minuat, erga eos agere disponimus: ne dum nos abundanter

de eorum paupertate esse cupimus, avaritiæ ma-
lum, quod secundum Apostolum idolorum servitus
comprobatur, evitare non possimus. Curam tamen
animarum illorum gratia (3-5) charitatis retinere
volumus : ut si quando a sancto proposito et obser-
vantia sanctæ Regulæ, quod absit, declinare tentave-
rint, per nostram sollicitudinem ad rectitudinem
vitæ redire possint.

I. *Regula servetur sine novo sensu.* — Nunc vero
volumus, illisque præcipimus, ut Regulam beati
Benedicti per omnia observent, sicuti in Novo Mo-
nasterio observatur. Non alium inducant sensum
in lectione sanctæ Regulæ, sed sicut antecessores
nostri sancti Patres, monachi scilicet Novi
Monasterii (6) intellexerunt et tenuerunt, et nos hodie
intelligimus, et tenemus : ita et isti intelligant et
teneant.

II. *Mores idem sint in omnibus cœnobiis.* — Et quia
omnes monachos ipsorum ad nos venientes in clau-
stro nostro recipimus, et ipsi similiter nostros in
claustris suis, ideo oportunitatem nobis videtur, et hoc
etiam volumus, ut mores et cantum et omnes libros
ad horas diurnas et nocturnas, et ad missas neces-
sarios, secundum formam morum et librorum Novi
Monasterii possideant : quatenus in actibus nostris
nulla sit discordia, sed una charitate, una regula,
similibusque vivamus moribus.

III. *Procul privilegia contra ordinis statuta.* —
Nec aliqua Ecclesiæ vel personæ ordinis nostri adver-
sus communia ipsius ordinis instituta privilegium a
quolibet postulare audeat, vel obtentum quomodo
libet retinere.

CAPUT II.

*De visitationibus Patrum abbatum, ac mutua ipsorum
ad invicem honoris prosecutione.*

IV. *Abbas Cistercii ut matris ordinis abbas exci-
piatur.* — Cum vero abbas Novi Monasterii ad ali-
quod horum cœnobiolorum visitandi gratia venerit,
illius loci abbas, ut ecclesiam Novi Monasterii (7) suæ
Ecclesiæ esse matrem recognoscat, cedat ei in om-
nibus locis monasterii, et ipse abbas adveniens lo-
cum illius abbatis, quandiu ibi manserit, teneat :
excepto, quod non in hospitio, sed in refectorio cum
fratribus, propter disciplinam servandam, comedet,
nisi abbas illius loci defuerit.

V. *Abbates hospites ut recipiendi.* — Similiter et
omnes abbates supervenientes nostri ordinis faciant ;
quod si plures supervenerint, et abbas loci defue-
rit, prior illorum in hospitio comedat. Et hoc exci-
piatur, quod abbas loci illius, etiam in præsentia
majoris abbatis novitios suos post regularem pro-
bationem benedicet.

VI. *D. Cisterciensi quid cavendum in filiationibus.*
— Abbas quoque Novi Monasterii caveat, ne quid-
quam præsumat tractare, aut ordinare, aut contin-

(3-5) Et hæc est prima ratio cur huic constitutioni
nomen *Chartæ Charitatis* indiderunt.

(6) Et hinc oritur secunda ratio cur hoc statutum
nuncupari possit *Charta Charitatis*.

gere, de rebus illius loci ad quem venerit, contra
abbatis vel fratrum voluntatem.

VII. *Quid possit in eisdem.* — Si autem præcepta
Regulæ vel nostri ordinis intellexerit in eodem loco
prævaricari, cum consilio præsentis abbatis chari-
tative studeat fratres corrigere. Si vero abbas loci
illius non adfuerit, nihilominus quod sinistrum in-
venerit, corrigat.

VIII. *Pater abbas visitet filium.* — Semel per an-
num visitet abbas Majoris ecclesiæ, vel per se, vel
per aliquem de coabbatibus suis, omnia cœnobia
quæ ipse fundaverit : et si fratres amplius visita-
verit, inde magis gaudeant.

IX. *Cistercium quatuor primi visitent.* — Domum
autem Cisterciensem simul per seipsos visitent
quatuor primi abbates, de Firmitate, de Pontigniaco,
de Claravalle, de Morimundo, die quam inter se
constituerint, præter annum capitulum, nisi forte
aliquem eorum gravis ægrotudo detineat.

X. *Reverentia abbatibus exhibeatur, cum Cistercium
venerint.* — Cum autem aliquis nostri ordinis abbas
ad Novum Monasterium venerit, reverentia congrua
abbati ei exhibeatur ; stallum abbatis illius teneat,
in hospitio comedat, si tunc abbas defuerit. Si vero
præsens fuerit, nil horum agat, sed in refectorio
comedat. Prior autem loci negotia cœnobii disponat.
Inter abbatias illas quæ se non genuerunt alterutras,
ista erit lex. Omnis abbas in omnibus locis sui mo-
nasterii coabbati suo cedat advenienti, ut adim-
pleatur illud : *Honore invicem prævenientes* (Rom.
xii).

XI. *Cum multi convenerint, quis primus.* — Si duo
aut eo amplius convenerint, qui prior erit de adve-
nientibus locum superiorem tenebit. Omnes tamen
præter abbatem præsentis loci in refectorio come-
dent, ut supra diximus. Alias autem ubicunque
convenerint, secundum tempus abbatiarum ordinem
suum tenebunt ; ut cujus ecclesia fuerit antiquior,
ille sit prior. Ubicunque vero consederint, humiliant
sibi mutuo.

CAPUT III.

*De institutione, auctoritate et forma capituli
generalis.*

XII, XIII. *Abbatia quæ aliam fundavit, in eam jus
D habet. Abbates ad capitulum generale veniant.* —
Cum vero aliqua Ecclesiarum nostrarum Dei gratia
adeo creverit, ut aliud cœnobium construere pos-
sit, illam definitionem, quam nos inter confratres
nostros tenemus, et ipsi inter se teneant, excepto
quod annum capitulum inter se non habebunt :
sed omnes abbates de nostro ordine singulis annis
ad generale capitulum Cisterciense, omni postposita
occasione convenient, illis exceptis, quos corporis
infirmetas retinuerit ; qui tamen idoneum nuntium de-
legare debebunt, per quem necessitas remotionis eo-

(7) Tertia ratio cur hæc constitutio *Charta Charitatis*
nuncupetur, nempe mutua hæc honoris et re-
verentia quam præcipit exhibitio.

rum capitulo valeat nuntiari. Et illis item exceptis, qui in remotioribus partibus habitantes, eo termino venerint, qui eis fuerit in capitulo constitutus. Quod si quis quacunque alia occasione quandoque remanere a nostro generali capitulo præsumpserit, sequentis anni capitulo pro culpa veniam petat, nec sine gravi animadversione pertranseat.

XIV. *In capitulo generali quæ agenda.* — In quo capitulo de salute animarum suarum tractent: in observatione sanctæ Regulæ vel ordinis, si quid est emendandum vel augendum, ordinent: bonum pacis et charitatis inter se reforment.

XV. *In eodem capitulo abbatum lapsus corrigantur.* — Si quis vero abbas minus in Regula studiosus, vel sæcularibus rebus nimis intentus, vel in aliquibus vitiosus repertus fuerit, ibi charitative clametur (8), clamatus veniam petat, pœnitentiam pro culpa sibi indictam adimpleat. Hanc vero clamationem non nisi abbates faciant.

XVI. *Si in correctione alicujus sit dissidium, cujus iudicio standum.* — Si forte aliqua controversia inter quoslibet abbates emerit, vel de aliquo illorum tam gravis culpa propalata fuerit, ut suspensionem aut etiam depositionem mereatur: quidquid inde a capitulo fuerit definitum, sine retractatione observetur. Si vero pro diversitate sententiarum in discordiam causa devenerit, illud inde irrefragabiliter teneatur, quod abbas Cisterciensis, et hi qui sanioris consilii, et magis idonei apparuerint, iudicabunt: hoc observato, ut nemo eorum, ad quos specialiter causa respexerit, definitioni debeat interesse.

XVII. *Cænobia penuriam patientia ab aliis juventur.* — Quod si aliqua causa Ecclesia pauperiem intolerabilem incurrit: abbas illius cœnobii coram omni capitulo hanc causam intimare studeat (9). Tunc singuli abbates maximo charitatis igne succensi, illius Ecclesiæ penuriam rebus sibi a Deo collatis, prout habuerint, sustentare festinent.

CAPUT IV.

De electionibus abbatum.

XVIII. *Mortuo abbate, ut fiat electio successoris.* — Si qua domus ordinis nostri abbate proprio fuerit destituta, major abbas de cujus domo domus illa exivit, omnem curam habeat ordinationis ejus, donec in ea abbas alius eligatur: et præfixa die electionis, etiam ex abbatibus, si quos domus illa genuit, advocentur, et consilio et voluntate patris abbatis, abbates et monachi domus illius abbatem eligant.

XIX. *Mortuo D. Cisterciensi, qui successoris electioni interesse debeant.* — Domui autem Cisterciensi, quia mater est omnium nostrum, dum proprio abbate caruerit, quatuor primi abbates, scilicet, de Firmitate, de Pontigniaco, de Claravalle, et de Morimundo, provideant, et super eos sit cura domus

illius, donec in ea abbas electus fuerit et statutus. Ad electionem autem Cisterciensis abbatis præfixa et nominata die, ad minus per quindecim dies convocentur ex abbatibus, quorum domus de Cistercio exierunt: et ex aliis, quos prædicti abbates et fratres Cistercienses idoneos noverint: et congregati in nomine Domini abbates et monachi Cistercienses eligant abbatem.

XX, XXI. *Quis in abbatem matris ecclesiæ (10) eligi possit. Nullus in abbatem alterius ordinis eligatur.* — Liceat autem cuique matri ecclesiæ nostri ordinis, non solum de monachis filiarum suarum ecclesiarum, sed de ipsis quoque abbatibus earum, libere sibi si necesse fuerit, assumere abbatem: personam vero de alio ordine nulla de nostris ecclesiis sibi eligat in abbatem: sicut nec nostrarum aliquam liceat aliis monasteriis, quæ non sunt de ordine nostro, dari.

CAPUT V.

De cessione et depositione abbatum.

XXII. *Abbas volens cedere ut sit admittendus.* — Si quis abbas pro inutilitate seu pusillanimitate sua, a patre suo abbate domus illi, unde sua exivit, postulaverit, ut ab onere abbatie suæ relaxetur: caveat ille, ne facile ei sine causa rationabili et multum necessaria acquiescat. Sed et si tanta fuerit necessitas, nihil inde per se faciat: sed vocatis aliquibus abbatibus aliis nostri ordinis, eorum consilio agat, quod pariter noverint oportere.

XXIII. *Abbas ut deponendus, si culpæ exigant.* — Si quis vero abbatum contemptor sanctæ Regulæ, aut ordinis esse prævaricator, vel commissorum sibi fratrum vitiis consentiens innotuerit: abbas matris ecclesiæ per seipsum vel per priorem suum, aut quomodo opportunius potuerit, de emendatione eum admoneat usque quater. Quod si nec ita correctus fuerit, nec sponte cedere voluerit: congregato aliquanto numero abbatum nostræ congregationis, transgressorem sanctæ Regulæ ab officio suo amoveant: ac deinceps alter qui dignus sit, consilio et voluntate majoris abbatis a monachis illius Ecclesiæ simul et abbatibus, si qui ad eam pertinent, sicut supra dictum est, eligatur.

XXIV. *Depositus si recalcitret, ut puniendus.* — Si autem is qui deponitur, aut monachi ejus, quod Deus avertat, contumaces et rebelles esse voluerint, ut sententiis minime acquiescant, ab ipso abbate matris ecclesiæ, et a cæteris coabbatibus ejus, excommunicationi subdantur: ac deinceps ab eo coercantur, prout potuerit, et noverit expedire.

XXV. *Resipiscentes quo se possint conferre.* — Ex hoc sane si quis illorum ad se reversus, de mortis animæ resurgere, et ad matrem redire voluerit tanquam filius pœnitens suscipiatur.

(8) Clametur, idem est hoc loco ac accusetur vel denuntiatur.

(9) En tibi adhuc et nova ratio nominis Chartæ Charitatis, nimirum ex subsidio, monasterio penuriam patienti concesso.

(10) Per abbatem Majoris Ecclesiæ intellige Patrem abbatem seu abbatem domus illius quæ alteram genuerit.

(10) Per abbatem Majoris Ecclesiæ intellige Patrem abbatem seu abbatem domus illius quæ alteram genuerit.

XXVI. *Nu'lus alio migret invito abbate.* — Nam sine hac causa multo semper studio devitanda, nullus abbas monachum alterius cujuscunque abbatis ordinis nostri sine ejus assensu retineat : nullus in domum alterius cujuslibet, sine ejus voluntate, suos ad inhabitandum monachos introducat.

XXVII. *D. Cisterciensis quomodo corrigendus.* — Eodem etiam modo si forte, quod absit, abbates nostri ordinis matrem nostram Cisterciensem Ecclesiam in sancto proposito languescere, et ab observatione Regulæ vel ordinis nostri exorbitare cognoverint, abbatem ejusdem loci per quatuor primos abbates, scilicet de Firmitate, de Pontiniaco, de Claravalle, de Morimundo, sub cæterorum abbatum nomine, usque quater, ut corrigatur ipse, et alios corrigere curet, admoneant, et cætera quæ de aliis dicta sunt abbatibus, si incorrigibiles apparuerint, circa eum studiose adimpleantur : excepto quod si cedere sponte noluerit, nec deponere, nec contumaci anathema dicere poterunt ; donec in generali capitulo, aut si illud forte jam visum fuerit expectari non posse, in conventu alio, convocatis abba-

tibus qui de Cistercio exierunt, et aliquibus aliorum, virum inutilem ab officio suo deponant : et tam ipsi quam monachi Cistercienses idoneum abbatem eligere studeant.

XXVIII. *Quid si ipse et ejus monachi non acquiescant.* — Quod si abbas ille et monachi Cistercienses contumaciter recalcitrare voluerint : gladio excommunicationis eos ferire minime vereantur.

XXIX. *Resipiscentes quo possint confugere.* — Postea vero si quis horum prævaricatorum tandem resipiscens, et animam suam salvare cupiens, ad quamlibet quatuor nostrarum ecclesiarum, sive ad Firmitatem, sive ad Pontiniacum, sive ad Claramvallem, seu ad Morimundum, confugerit : sicut domesticus et coheres ecclesiæ cum regulari satisfactione recipiatur, quoadusque propriæ ecclesiæ, sicut justum fuerit, reconciliatæ, quandoque reddatur.

XXX. *Capit. generale ubi tunc habendum.* — Interim annum abbatum capitulum non apud Cistercium, sed ubi a quatuor supra nominatis abbatibus prævisum fuerit, celebrabitur.

USUS ANTIQUIORES ORDINIS CISTERCIENSIS.

(*Nomasticon Cisterciense seu antiquiores ordinis Cisterciensis consuetudines, Paris. 1664.*)

ADMONITIO.

Cum, ut superius vidimus, primæ constitutionis ordinis Cisterciensis seu Chartæ Charitatis auctores, eandem vivendi et agendi rationem omnibus monasteriis ac personis ejusdem ordinis præscripsissent, libellum hunc ex usibus ac cæremoniis quas illuc usque tenuerant concinnatum singulis monasteriis, iisdem moribus ac ritibus inter se colligandis, imperarunt. Cujus subinde libelli directionem universus ordo ita complexus est, ut de alio sibi comparando, via ab eo tempore cogitaret. Hunc ergo librum, et si jam semel et iterum in lucem prodierit, pluribus illius manuscriptis inter se collatis, in ea quam primum habuit forma, non nudum tamen ut hactenus, sed notis et observationibus adornatum, ac in quinque veluti partes juxta diversitatem materiæ quam pertractat, majoris perspicuitatis gratia distributum, additis ac notatis iis quæ illi aliquando pro quarundam festivitatum celebratione instituenda identidem accesserunt, sine ulla sive titulorum sive capitulorum immutatione, nova hac editione et accessione in publicum rursus abire permittimus.

Ac ut illius in ipso limine lectori rudem ob oculos ponamus imaginem :

I^a illius pars Breviarii ac Missalis Cisterciensis dispositionem tradidit, eamque juxta Regulam S. Benedicti.

II^a quæ incipit a cap. 52, cæremonias tam in horis canonicis quam in missarum celebratione observandas, usque ad cap. 70, juxta antiquiorem usum Ecclesiæ prosequitur.

III^a quæ a cap. septuagesimo usque ad octuagesimum nonum se extendit, modum agendi ac ritus in cæteris exercitiis regularibus tenendos demonstrat.

IV^a Quæ ab eodem capite octuagesimo nono usque ad centesimum secundum protenditur, infirmorum curam, mortuorumque suffragia persequitur.

V^a Denique, quæ ab eodem capite centesimo secundo usque ad finem ejusdem libri pertingit, hebdomadariorum seu ministrorum sibi invicem in ecclesiasticis regularibusque obsequiis qualibet hebdomada succedentium, superiorum item ac officialium quorumlibet munia fuisse sapienterque describit.

His autem de fine ac ordine libelli hujus utcumque prælibatis, si quis tempus illius ac ætatem inquirat, antiquitatem illi potius quam certum annum asseremus. Verosimilius tamen est eum, aut simul cum Charta Charitatis, aut immediate post fuisse concinnatum, ut vel ex eo patet, quod inter libros necessario habendos in prima cujuslibet monasterii fundatione recensetur capite duodecimo Institutorum ejusdem ordinis quæ anno millesimo centesimo tricesimo quarto edidit sanctus Raynardus, Cistercii quartus abbas, quindecim circiter annis post confirmationem Chartæ Charitatis. De auctore vero seu conscriptore nihil certum.